

16 с.; Боездатність Збройних Сил України // Час-Тіме. — 1995. — 14 січ.; Ukrainian Insurgency in Poland: 1944–1947 // The Ukrainian Quarterly. — Summer-Fall, 1995. — LI, № 2–3. — P. 176–212; Цивільно-військові стосунки: Теорія і реалізація в Україні // Спостерігач. — 1995. — № 19. — С. 9–16; Цивільно-військові відносини: Порівняльний аналіз // Там само. — 1996. — № 27. — С. 36–40; Закарзоння: З історії УПА // Народна армія. — 1996. — 19–23 листоп.; The Status of Ukrainian Military Terminology // Ukrainian Weekly. — 1997. — 16 Feb.; The State of Reforms in the Ukrainian Armed Forces // Bulletin of the Atlantic Council of the United States. — 1997. — VIII, № 5. — P. 1–4; Ukraine as a Post-Cold War Military Power // Joint Force Quarterly: National Defense University. — 1997. — № 15. — P. 87–94.

Лит.: Ukrainians in North America. — Champaign, Illinois: Association for the Advancement of Ukrainian Studies, 1975. — P. 231; Рецензії // Rakhmanly R. In Defense of the Ukrainian Cause. — North Quincy, Mass.: Christopher House, 1979; Антонович М. // Укр. історик. — 1980. — Т. 17, № 1–4. — С. 212–213; Dmytryshyn B. // Russian Review. — 1980. — Vol. 39, № 4. — P. 512; Dushnyk W. // Ukrainian Quarterly. — 1980. — Vol. 36, № 2. — P. 193–194; Farmer K. // Slavic Review. — 1981. — Vol. 40, № 3; Directory of the American Political Science Association, 1994–96. — Stanford, Calif.: AAASS, 1994. — P. 120; Membership Directory of the

American Association for the Advancement of Slavic Studies, 1994–96. — Washington: APSA, 1994. — P. 184.

*О. А. Браїчевська,
О. В. Бугаєва.*

ПЕРЕТЦ Володимир Миколайович [19(31).01.1870, Петербург — 24.09.1935, Саратов] — філолог, історик укр. та слов'ян. літератур, історик театру.

Прадід — Абрам Перетц, комерсант і підрядчик у кораблебудуванні, активний учасник руху за розширення політ. і громад. прав євр. народу; дід — Григорій Перетц, член таємного т-ва декабристів, засланий після поразки повстання; батько — Микола Перетц, викладач математики в середніх навчальних закладах. Дружина — Варвара Павлівна Адріанова-Перетц. Після закін. 1893 Петерб. ун-ту залишений на кафедрі рос. мови та словесності для підготовки до професорського звання. У грудні 1895 склав магістерський іспит і захистив дисертацію, яка була відзначена Акаде-

мією наук премією ім. митрополита Макарія, у листопаді 1900 здобув ступінь магістра рос. словесності, приват-доцента Петерб. ун-ту. 7.04.1902 захистив докторську дисертацію. З 1903 — екстраординарний професор кафедри рос. мови та словесності Київ. ун-ту св. Володимира, з 1906 — ординарний професор. 1904 організував філол. гурток, який 1907 почав називатися "Семінарії рос. Філології". Робота семінарії торкалася питань історіографії, л-ри, археографії, палеографії, текстології, історії давньоруської писемності, історії нової і новітньої л-р, методології та історії наук, поезики і теорії л-ри, історії мови і словесності, історії слов'ян. і західноєвроп. л-р, міфології, церк. і нар. мистецтва. Семінарії функціонував до поч. 30-х рр., завдяки його діяльності в Києві було сформовано наук. школу, з якої лише за перше десятиліття вийшло бл. 20 магістрів. П. брав участь у створенні Укр. наук. т-ва в Києві, очолив його філол. секцію. 1908 став дійсним членом філол. секції НТШ у Львові. 1913 П. обрано академіком Петерб. АН. 1914 виїхав із Києва і почав роботу у Відділенні рос. мови та словесності Академії наук, одночасно читаючи лекції з історії давньоруської, давньої укр. та білоруської л-р і нар. словесності у вищих навч. Завладах Петрограда. 1917 за дорученням Академії наук виїхав до Самари з наук. цілями і для участі у створенні Самарського пед. ін-ту. Того ж року організував у Самарі історико-філол. т-во, голо-

вою якого був обраний. З 1918 — голова підвідділу охорони культурних цінностей при самарському відділенні нар. освіти. П. брав участь у заснуванні АН України. Його змістовні пропозиції щодо принципів її організації було враховано під час підготовки статуту УАН. Крім того, П. намітив перспективну програму діяльності філол. установ майбутньої академії, яку він реалізовував після обрання 1919 академіком УАН по історико-філол. відділу.

З 1921 жив у Петрограді, викладав в ун-ті, на вищих курсах мистецтвознавства при Ін-ті історії мистецтв, вів заняття з аспірантами Н.-д. ін-ту порівняльної історії л-р і мов Заходу і Сходу при Петрогр. ун-ті. 1921 організував у Петрограді Т-во прихильників укр. історії, письменства та мови, членами якого були переважно академіки і члени-кореспонденти Рос. АН. Т-во під проводом П. успішно функціонувало і у 1924 складалося з 20 членів, які опрацьовували переважно стародавню укр. писемність. 1927 у ВУАН засн. Комісію давнього укр. письменства, головою якої було призначено П. Комісія мала на меті підготовку і видання бібліографії давніх укр. літ. пам'яток, висвітлення їх репертуару, публікацію збірок укр. худож. прози і поезії 11—18 ст., філол. та істор. Дослідження цих пам'яток тощо. Плідну діяльність П. і керованої ним академічної установи було заблоковано з поч. 30-х рр. під час запеклої боротьби з т. з. укр. націоналізмом. Обурений безпідставни-

ми звинуваченнями у контрреволюційній і націоналістичній діяльності, П. 1933 подав заяву про звільнення з посади голови Комісії і припинив зв'язки з ВУАН. Посилення ідеологізації суспільства в цілому і рад. науки зокрема обумовило постійний тиск з боку учених-марксистів на П., який вважав свою наук. спеціальність — історію л-ри — безкласовою і, за умови дотримання методологічних вимог, суто об'єктивною. П., який не зрадив своїх наук. принципів, було запропоновано залишити Ленінград і переселитися до Саратова. Підірване напруженою працею і великим нервовим навантаженням здоров'я П. різко погіршилося. 24.09.1935 внаслідок серцевого нападу він помер.

П. залишив цінну наук. спадщину. Перші його статті ("Гра з в'юном", 1892, та ін.) присвячені теоретичній розробці окремих питань пісенної нар. творчості. Наприкінці 90-х рр. П. зосередився переважно на дослідженні мало вивченої за тих часів укр. і рос. віршованої та пісенної поезії 16—18 ст. Він визначив їхні істор. зв'язки, ступінь і особливості впливу на них іноземної теорії і практики віршування, витоки походження рівно- і нерівноскладових віршів в укр. л-рі і їх відбиття в укр. усній нар. творчості. П. піддав аналізу генезу "штучної" поезії і простежив шляхи її наближення до укр. нар. мови, дослідив перехід від силабічного віршування до тонічного. Результати досліджень викладено у монографіч-

ному виданні "Історико-літературні дослідження і матеріали" (т. 1—3) та ін. працях. Значний його внесок у палеографію і джерелознавство. Він зробив докладний опис багатьох давніх рукописів, списків, стародруків, маловідомих матеріалів, які зберігалися у бках, монастирях, соборах, музеях, архівосховищах і приватних колекціях. Помітно розвинув основи методології вивчення давніх літ. пам'яток. Автор твору "Дослідження і матеріали з історії давньої української літератури XV—XVIII ст.", три випуски якого заповнили численні прогалини, що існували в наук. знаннях про літ. рух в Україні 15—18 ст. 1926 побачила світ праця, присвячена вивченню давньої літ. пам'ятки — "Слова о полку Ігоревім", де наведено найповніший добір паралелей до фразеології і лексики "Слова" з пам'яток перекладної та оригінальної укр. л-ри 11—12 ст. і творів нар. словесності. Низку наук. праць присвятив історії театру: з'ясував час виникнення в Росії лялькового театру, встановив його репертуар, пояснив зміст п'єс, дослідив історію маріонеток у 18 ст. П. реконструював еволюцію рос. і укр. драми, відтворив давні тексти п'єс, охарактеризував шляхи розвитку різновидів драм. л-ри і прийоми втілення її на сцені. Він вивчив історію укр., польс., рос. нар. театрів. Застосувавши історично-порівняльний метод дослідження до багатьох давніх театр. пам'яток, визначив місце кожної з них у л-рі 15—18 ст. За його ініціативою і керівниц-

твом вийшли друком збірники "Давній театр в Росії XVII—XVIII ст." (1923) та "Давній спектакль в Росії" (1928). У першому збірнику, вміщено ґрунтовну програмну статтю П. щодо першочергових заходів і завдань по студіюванню давнього театр. мистецтва. Винятково змістовні розробки П. останніх років: "Новий список "Слова" Даниїла Заточника" (1956) і 4-й том "Досліджень і матеріалів з історії давньої української літератури XVI—XVIII століть" (1962) побачили світ вже після смерті автора.

Тв.: Кукольный театр на Руси // Ежегодник Импер. театров. — 1895. — № 1. — С. 85—185; Малорусские вирши и песни в записях XV—XVIII вв. // Известия Отделения русского языка и словесности. — 1899. — Т. 4, № 3. — С. 869—938; Историко-литературные исследования и материалы. — СПб., 1900—1902. — Т. 1—3; Памятники русской драмы эпохи Петра Великого. — СПб., 1903; Новые данные для истории старинной украинской лирики // Известия Отдел. рус. языка и словесности. — 1907. — Т. 12, № 1. — С. 144—184; "Слово о полку Игоревім". Пам'ятка феодальної України-Руси XII віку // Записки Истор.-філол. відділу УАН. — 1926. — № 33. — С. 1—353; Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI—XVIII в. — М.; Л., 1926—1929.

Лит.: Семинарий Русской филологии при Имп. университете св. Владимира под руководством

проф. В. Н. Перетца. — К., 1912. — 63 с.; Життєпис академіка Володимира Перетца // Записки Истор.-філол. відділу ВУАН. — К., 1927. — Кн. 12. — С. 253—257; Білецький Л. Володимир Перетц: Некролог // Записки НТШ. — Львів, 1937. — Т. 155. — С. 234—238; Гудзий Н. Памяти учителя // Рус. литература. — 1965. — № 4. — С. 167—169; Дзира Я. І. Першовідкривач українських старожитностей, будівничий київської філологічної школи // УІЖ. — 1970. — № 1. — С. 135—137; УРЕ. — К., 1982. — Т. 8. — С. 259; Щербань Т. О. Видатний внесок у становлення української науки: До 125-річчя від дня народження академіка В. М. Перетца // Вісник НАН України. — 1995. — № 1—2. — С. 67—75; Щербань Т. О. Організатор Київської філологічної школи // Слово і час. — 1995. — № 1. — С. 16—21.

Архіви: НБУВ. ІР, ф. 1, спр. 12400—12455; ф. XXVII, спр. 105—109; ф. XXXVIII, спр. 58; ф. XXIX, спр. 1269—1777; ф. 78, спр. 324—325, 1606, 1627, 1641, 2134.

Іконографія: НБУВ. ІР, ф. 78, спр. 67, 77—80, 2144—2145.

Т. О. Щербань.

РАХМАННИЙ Роман (справжнє — Олійник Роман Дмитрович, псевд. Хміль Роман, Roman d'Or; 26.12.1918, с. Підністрияни, тепер Жидачівського р-ну Львів. обл.) — журналіст-публіцист, літературознавець, історик.

Н. в сім'ї селянина. Батько — Дмитро Романович Олійник і мати — Розалія Олійник (дівоче —